

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-019
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Шарифзода Раҳматтулло Файзулло дар мавзӯи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) пешниҳод шудааст

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм, ки аз рӯи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Шарифзода Раҳматтулло Файзулло дар мавзӯи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ), ки аз рӯи он ба Шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 январи соли 2022, тахти №15/шд 62 ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мебошад.

Бояд гуфт, ки диссертатсияи тақризшаванда дар доираи барномаи дурнамои корҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат ба коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон - «Сиёсати ҳуқуқии ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони муосири рушд (барои солҳои 2016-2020)» омода гардидааст.

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия. Истиқлоли давлатӣ ба рушди соҳаҳои мухталифи илм, хусусан илмҳои ҳуқуқшиносӣ шароити мусоид

фароҳам овард. Бо шарофати истиклоли давлатӣ муҳаққиқону пажӯҳишгарон ба омӯзиши самтҳои муҳталифи илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дар мисоли ҳуқуқи ҷиноятӣ диққати бештар зоҳир намуданд, ки он ба тақвияти низоми қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат кард. Чунин тадбирҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар сатҳи минтақа ва ҷаҳон ҳамчун давлати ҳуқуқбунёд бо риояи принсипи инсондустӣ, ки принсипи бунёдии ҷомеаи шаҳрвандӣ эътироф шудааст, бештар муаррифӣ намуд. Дар қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд ҳамчун арзиши олии эътироф шуда, ба ҳимояи ҳамаҷонибаи ҳуқуқи ҷиноятӣ дар заминаи қонунгузорию ҷиноятӣ таъмин карда шудаанд. Қонунгузорию ҷиноятӣ яке аз воситаҳои муҳими танзимкунандаи муносибатҳои ҷамъиятӣ буда, манфиатҳои шахс, ҷомеа ва давлатро аз таҷовузи ҷинояткорона ҳифз менамояд.

Мутаассифона, дар шароити муосир ҳолатҳои гуногуни нақзи меъёрҳои Конституцияи ҚТ ва қонунгузорию ҷиноятӣ ба назар мерасад. Яке аз инҳо дар хатар мондани ҳаёт ва саломатии инсон мебошад, ки барои содир кардани ин гуна кирдорҳо қонуни ҷиноятӣ ҷавобгарӣ муқаррар намудааст. Ба андешаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Ҷинояткориро танҳо дар ҳолате коҳиш додан мумкин аст, ки беэътиромӣ ба қонун ва безътиной ба ҳуқуқ дар маҷмуъ аз байн бурда шуда, риояи ҳатмии тартиботи ҳуқуқӣ ҳамчун рафтору кирдори табиӣ ба шуури мардум ворид карда шавад».

Бояд қайд кард, ки қонуни ҷиноятӣ барои дар хатар мондани ҳаёт ва саломатӣ ҷавобгарию ҷиноятиро пешбинӣ кардааст, ки он дар моддаи 127 ҚЧ ҚТ инъикос ёфтааст. Ҳолатҳои таҳдиди хатар ба ҳаёт ва саломатии инсон ва шаҳрвандро метавон дар мисоли вайрон кардани қоидаҳои ҳаракат дар роҳ аз ҷониби иштирокчиёни он (масалан, истифодаи телефони мобилӣ, гӯшмонакҳо ва ғайра), муомилоти бозичаҳои пастсифат, иҷрои номатлуби уҳдадориҳо аз ҷониби падару модар ва ё

шахсони онҳоро ивазкунанда вобаста ба нигоҳубини ноболиғ, ҷалби ноболиғон ба қор ва ғайра мушоҳида кард. Дар сурати содир кардани кирдорҳои дар боло зикршуда, ки боиси дар хатар мондани ҳаёт ва саломатии шахс мегарданд, субъектони дахлдор тибқи талаботи моддаи 127 ҚҶ ҚТ ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешаванд.

Вобаста ба андешаҳои дар боло зикргардида, таҳлили ҳамаҷонибаи назариявии масъалаҳои танзими қонунгузории ҷавобгарӣ барои дар хатар мондани, амалияи татбиқи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ дар пайвастагӣ ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар мондани ҳаёт ва саломатии шахс, қоркарди тавсияҳои илман асоснок ҷиҳати мукамалнамоии қонунгузории ҷиноятӣ дар замони имрӯза мубрам мебошанд. Диссертант мубрамии таҳқиқоти мазкурро дар як чанд банд низ асоснок кардааст, ки хеле ба маврид аст.

Дар маҷмуъ, ин омилҳо аз мубрамии мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ шаҳодат медиҳанд.

Навгонии илмӣ таҳқиқот аз он иборат аст, ки рисолаи мазкур нахустин пажӯҳиши мукаммали илмӣ бо забони давлатӣ оид ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар мондани дар ҚТ ба шумор меравад. Навовариҳои таҳқиқоти мазкур аз ҷанбаҳои зерин иборат аст:

- табиати ҳуқуқии ҷинояти дар хатар мондани мавриди баррасӣ қарор гирифта, мавқеи он дар низоми қонунгузорӣ муайян гардидааст;

- қонунгузории ҷиноятӣ кишварҳои узви ИДМ оид ба ҷинояти дар хатар мондани таҳқиқ гардида, гуногунрангӣ, норасоӣ ва бартарияти асоснокии ҷавобгарии ҷинояти мазкур дар ҚҶ кишварҳои узви ИДМ нишон дода шудааст;

- масоили объект ва тарафи объективии ҷинояти дар хатар мондани ба таври мукамал мавриди омӯзиш қарор гирифта, сарҳади ҷинояти мазкур аз дигар кирдорҳои ба он ҳамшабеҳ ҷудо карда шудааст;

- дар раванди таҳқиқ субъект ва тарафи субъективии ҷинояти дар хатар монондан мушаххасу муайян шуда, андешаҳои асосноки илмӣ вобаста ба масъалаи мазкур ироа гардидааст;

- аломатҳои бандубастшаванда ва махсус бандубастшавандаи ҷинояти дар хатар монондан мавриди таҳлил ва омӯзиш қарор гирифта, парвандаҳои тафтишотиву судӣ мавриди баррасӣ қарор гирифта, андешаҳои илман асоснок барои бартараф кардани норасоӣҳо дар қонунгузорӣ ироа гардидааст.

Бо назардошти аҳамияти илмӣ-назариявӣ ва амалии таҳқиқот метавон натиҷаи онро ҳангоми таҳқиқотҳои минбаъда вобаста ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монондан ба таври васеъ истифода шавад. Ҳамзамон, таҳқиқоти мазкур метавонад дар рушди минбаъдаи илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва қонунгузориҳои ҷиноятӣ саҳми сазовор гузошта, барои бартараф намудани норасоӣҳои ҷойдоштаи амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ ёрӣ расонад. Аҳамияти амалии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки хулосаву пешниҳодоти дар диссертатсия таҳиянамудаи муаллиф, метавонад оид ба такмили минбаъдаи қонунгузориҳои ҷиноятӣ дар самти ҳифзи ҳаёт ва саломатӣ ҳангоми татбиқи м. 127 КҶ ҚТ дар амалияи мақомоти тафтишоти пешакӣ ва суд оид ба таҳқиқ ва тавсифи ҷинояти мазкур мавриди истифода қарор дода шаванд.

Дарҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот. Эътимоднокии таҳқиқоти диссертатсионӣ аз истифодаи заминаҳои васеи таҷрибавӣ, ки дар шакли маълумотҳои гуногуни омӯрӣ, ҷамъбасти маводи таҷрибаи судӣ ва таҳлили чандин парвандаҳои ҷиноятӣ оварда шудаанд, бармеояд. Ҳамчунин, натиҷаҳои таҳқиқоти рисолаи илмӣ ба он хотир эътимоднок мебошанд, ки онҳо дар асоси таҳлили Конститутсияи ҚТ, КҶ ҚТ, КИҶ ҚТ, Консепсияи сиёсати ҳуқуқии ҚТ, Қарорҳои Пленуми Суди Олии ҚТ ва ғайра ба даст омадаанд.

Саҳми шахсии доктарабон дарҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Саҳми шахсии муаллифи диссертатсия ба сатҳи нағзони илмии таҳқиқоти

диссертационӣ, нуктаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ асоснок карда шудаанд. Ҳамчунин, тарзи навишт, гузориши масъала, сабки диссертатсия саҳми шахсии муаллифро нишон медиҳанд. Илова бар ин, муаллифи диссертатсия дар мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳои худ пешниҳодҳо ҷиҳати такмили қонунгузори ҷиноятии ватанӣ ва фаъолияти ҳуқуқтатбиқкунӣ ироа кардааст.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Таҳқиқоти диссертационӣ аз номгӯи ихтисораҳо ва (ё) аломатҳои шартӣ, муқаддима, ду боб, панҷ зербоб, хулосаҳо, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот ва рӯйхати адабиёт иборат мебошад. Ҳаҷми умумии диссертатсия 174 саҳифаи чопиро дар бар мегирад.

Дар муқаддима мубрамии мавзӯи таҳқиқоти диссертационӣ, дараҷаи таҳқиқи мавзӯ, робита, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот асоснок гардида, объект, мавзӯ, марҳила, макон ва давраи таҳқиқоти илмӣ муайян шуда, асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқот, заминаҳои эмпирикӣ тавсиф ёфта, наwgонии илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо, мутобиқати диссертатсия бо шиносномаи ихтисос, саҳми шахсии доктараб, ҳамзамон тасвиби натиҷаҳои таҳқиқот, интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия, нишон дода шудаанд.

Боби якуми диссертатсия – «Танзими ҳуқуқии ҷинояти дар хатар монандан дар қонунгузори ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои хориҷӣ» аз ду зербоб иборат буда, дар он масоили табиати ҳуқуқии ҷинояти дар хатар монандан ва муқоисаи моддаи 127 ҚҶ ҚТ бо Кодексҳои ҷиноятии кишварҳои аъзои ИДМ инъикос гардидааст.

Зербоби аввал – «Табиати ҳуқуқии ҷинояти дар хатар монандан мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон» номгузорӣ гардидааст. Масъалаи мазкур дар низоми қонунгузори ҚТ мавриди таҳқиқ қарор

гирифтааст. Кирдори дар хатар монондани ҳаёт ва саломатии инсонро мақомоти қонунгузор дар як зумра санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ танзим намудааст, ки онҳо дар диссертатсия пай дар пай шарҳу тавзеҳ ёфтаанд. Яке аз санадҳои муҳимми танзимкунандаи ҳуқуқи ҷиноятӣ ҚЧ ҚТ мебошад.

Муаллифи диссертатсия беш аз 20 санади меъёрии ҳуқуқиро таҳлилу баррасӣ намуда, дар таркиби онҳо масъалаи дар хатар монондани ҳаёт ва саломатии инсонро шарҳу тавзеҳ додааст. Ҳамзамон, омили СМИТ ВҚД ҚТ оид ба ҷинояти дар хатар монондан барои солҳои 2017-2023-ро ба гардиши илмӣ ворид намудааст.

Дар зербоби дуюми боби якум – «Таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузории ҷиноятӣ кишварҳои узви ИДМ оид ба ҷинояти дар хатар монондан» сурат гирифта, ҷанбаҳои фарқкунанда ва айнияти онҳоро мавриди таҳлил қарор додааст. Зеро қонунгузории кишварҳои аъзои ИДМ дар асоси қонунгузории намунавии Ассамблеяи байнипарлумонӣ барои кишварҳои аъзо таҳия ва тасдиқ шудаанд.

Диссертант қонунгузории ҷиноятӣ аз эътибор соқитшуда ва амалкунандаи кишварҳои аъзои ИДМ-ро дар самти ҷинояти дар хатар монондан муқоиса намуда, қайд менамояд, ки дар ҚЧ ҚТ ва дигар кишварҳои аъзои ИДМ, ба ғайр аз ҚЧ Ўзбекистон Кодекси намунавии ҷиноятӣ кишварҳои аъзои ИДМ «дар хатар монондан» криминализатсия шудааст.

Боби дуюми диссертатсия – «Табиати ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ таркиби дар хатар монондан мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз се зербоб таркиб ёфта, унсурҳои ҷиноят – объект, тарафи объективӣ, субъект, тарафи субъективӣ ва методҳои мушкилоти бандубасти ҷинояти дар хатар мононданро фаро мегирад.

Дар зербоби якум – «Объект ва тарафи объективии ҷинояти дар хатар монондан» мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Таълимот оид ба объекти ҷиноят дар илми ҳуқуқи ҷиноятӣ яке аз қисмҳои асосӣ ва хеле

мураккаб ба ҳисоб меравад. Объекти ҷиноят дар адабиёти ҳуқуқи ҷиноятӣ ҳамчун ҳуқуқҳои субъективии шахс, арзишҳо ҳамчун шартҳои солимии ҷомеа, манфиатҳои ҳаёти, ҳуқуқӣ ва дигар падидаҳои ба инҳо наздик, ки бо санадҳои амалкунандаимеъёрии ҳуқуқӣ ҳифз кардамешаванд, фаҳмида мешавад.

Зербоби дуюми боби дуум – **«Субъект ва тарафи субъективии ҷинояти дар хатар монандан»** аломатҳои ҳатмии объекти ҷиноят ба мисли шахси воқеӣ, мукаллафӣ ва унсурҳои тиббии он, расидан ба сину соли мукаррарнамудаи қонун, инчунин ҳолатҳои равонии шахс нисбат ба кирдори ба ҷамъият хавфноки содирнамудааш, ба сифати гуноҳ, маром, ангежа ва ҳиссиётро фарогир мебошад.

Дар зербоби сеюми боби дуум – **«Таҳлили аломатҳои бандубастшаванда ва махсус бандубастшавандаи дар хатар монандан»** дар амалияи тафтишотиву судӣ баррасӣ гардида, тафовути он бо дигар моддаҳои ба он монанди ҚҶ ҚТ нишон дода шудааст.

Хулоса ва тавсияҳои илмӣ диссертант муътамад ва қобили қабуланд. Диссертатсия аз нигоҳи забонӣ ва таҳлили мантиқӣ дар сатҳи хуб навишта шудааст. Таҳлили диссертатсия нишон медиҳад, ки муаллиф мақсаду вазифаҳои таҳқиқоташро қомилан иҷро кардааст. Аз рӯйи мавзӯи диссертатсия 4 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақрибшавандаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 4 мақола дар дигар нашрияҳо ба таърифи расонидааст. Ҷамзамон, Шарифзода Раҳматулло Файзулло нуқоти асосии мавзӯи диссертатсияро дар конференсия ва семинарҳои гуногуни илмӣ амалии ҷумҳуриявӣ дар шакли маъруза пешниҳод кардааст. Дар интишорот натиҷаҳои асосӣ, хулосаи таҳқиқот ва тавсияҳои муаллиф инъикос ёфтаанд. Автореферат, гузоришу мақолаҳои илмӣ диссертант муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос намуда, аз донишу малака ва лаёқати илмӣ довталаби дараҷаи илмӣ гувоҳӣ медиҳанд.

Дар баробари дастовардҳои назаррас диссертатсия аз нуқсонҳои норасоӣ холи нест, ки ба пиндори мо рафъи баъзе аз онҳо пеш аз нашри матни рисолаи илмӣ хеле мантиқӣ ба назар мерасад:

1. Аз матни диссертатсия бармеояд, ки муаллиф ҳангоми таҳқиқи мавзӯ аз адабиёти гуногуни ҳуқуқӣ истифода кардааст. Махсусан, истифодаи таҳқиқоти донишмандону паҳӯшишгарони хориҷӣ зиёд ба назар мерасад. Беҳтар мешуд, ки дар радифи муҳаққиқони хориҷӣ таҳқиқотҳои олимону паҳӯшишгарони ватаниро низ бештар истифода менамуд.

2. Муаллиф нуқтаҳои илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшавандаро дар панҷ қисм (саҳифаи 12-14) гурӯҳбандӣ ва пешниҳод кардааст, ки он мазмуну моҳияти диссертатсияро ба таври комил фарогир нест. Беҳтар мешуд, ки дар самти табиати ҳуқуқии ҷинояти мазкур банди алоҳидае пешниҳод мегардид.

3. Зербоби дуоми боби якуми диссертатсия «Таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузориҳои ҷиноятии кишварҳои узви ИДМ оид ба ҷинояти дар хатар монандан» номгузорӣ шудааст. Аммо диссертант ҳангоми таҳлили мавзӯ Кодекси ҷиноятии кишвареро ба Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон қиёс кардааст, ки он узви ИДМ нест. Масалан, Украина (Саҳифаи 54).

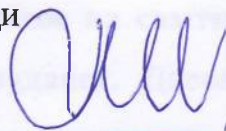
4. Аз таҳлили диссертатсия бармеояд, ки диссертант чандин парвандаҳои ҷиноятиро мавриди таҳлилу баррасӣ қарор додааст, ки бештари онҳо моддаҳои 127 ва 212 Кодекси Ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бар мегиранд. Ғайр аз ин, вобаста ба маҷмуи ҷиноятҳо, ки таркиби дигар моддаҳои қисми махсуси Кодекси Ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бар мегирад, камтар дида мешавад.

Эродҳои мазкур чузбӣ буда, ба ҳеч вачҳ арзиши таҳқиқоти илмиро коста намесозанд, зеро аксари онҳо хусусияти тавсиявӣ доранд. Диссертатсия аз назари мазмуну муҳтаво таҳқиқоти муқаммали илмӣ аст ва метавонад дар омӯзиши масоили ҷинояти дар хатар монандан ва

тақмили қонунгузори ҷиноятӣ мииллӣ ба таври васеъ истифода шавад. Хулоса, диссертатсияи номзади Шарифзода Раҳматулло Файзулло дар мавзӯи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дар хатар монандан мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба унвони таҳқиқоти комил ба талаботи банди 71 ва 72-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ аст. Муаллифи рисола Шарифзода Раҳматулло Файзулло барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08 - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) сазовор мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессори
кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ Донишгоҳи
славянии Россия-Тоҷикистон

Абдуҳамитов В.А.

Имзои Абдуҳамитов В.А.-ро тасдиқ мекунам
/Сардори шӯбаи кадрҳои Донишгоҳи славянии
Россия-Тоҷикистон

Раҳимов А.А.

« 08 » 12 соли 2023